

Trei întâlniri (1886-1891)

Elena Văcărescu, domnișoară de onoare pe vremea aceea încă necunoscută, dar care-și va face un nume ca scriitoare¹³, traduce în franceză un poem de Carmen Sylva, *Iehova*¹⁴ și îl trimite¹⁵ prin aprilie-mai 1886 lui Pierre Loti. Prea puțin înclinat către poezie, el totuși răspunde cu abilitate, la începutul lui iunie, că a savurat în același timp fondul (ceea ce a scris regina) și forma (datorată traducerii): „mai multe pasaje sunt absolut frumoase – uimitoare, sublime”. El cere să i se confirme cine este autorul („Este scris de regina României, nu-i așa?”) și își exprimă dorința de a-i împărtăși admirația prin trimiterea ultimei lui cărți. Elena Văcărescu se bucură de scrisoare și de „plăcerea pe care i-o va face reginei noastre”; ea îi explică romancierului „mica formalitate necesară în asemenea împrejurări” pentru a se adresa conform protocolului „Maiestății Sale Regina României”; astfel el îi trimite Reginei „Pescar de Islanda”, romanul apărut cu un an înainte, la 4 iunie 1886.

Găsind-o de o melancolie supremă („cea mai frumoasă carte pe care a dat-o literatura modernă”), regina se îndrăgostește de carte, se entuziasmează de stilul ei care lucrează „cu pensula înmuată în razele soarelui” și nu cu bisturiul¹⁶ sau cu microscopul, ca naturalismul și ca anumiți autori de la sfârșitul secolului al XIX-lea pe care ea nu-i gustă deloc. Regina va mai spune mai târziu cât de mult „ar trebui iubit acest autor care nu numai că știe să zugrăvească cu atâta talent tristețea

¹³ Vezi mai jos „Prietenii din România”.

¹⁴ Apărut la Paris, A. Lemerre, 1887, 54 p.

¹⁵ L. Stern, pp. 11-12.

¹⁶ „Pensula” și „bisturiul” fac parte din vocabularul scrisorii ei către Loti, din 20 aprilie 1887.

sufletelor omenești, idealul lor veșnic căutat, rareori găsit și atât de repede pierdut, dar care și ia parte, în calitatea lui de om, la toate durerile și la toate decepțiile descrise în cartea sa¹⁷. Deci Loti scriitorul milei, al disperării este cel pe care ea îl apreciază întâi.

La 20 aprilie 1887, Elisabeta a României îl invită pe autorul frumosului roman breton să vină la castelul ei Peleș: „Marea mea dorință este să vă văd la Sinaia!”, „cuibul nostru de vultur adăpostit într-o creștătură a muntelui”: „murmurul pădurii este tot atât de grandios ca acela al valurilor și mai puțin trist. Veniți să-l ascultați!”¹⁸ Regina devorează în acea vreme *Propos d'exil (Cuvinte din exil)*, lucrare publicată de Loti la sfârșitul lui mai 1887, culegere compozită care cuprinde mai ales un omagiu la adresa autoarei franceze Blanche Lee Childe („monument de grație, puritate, înălțare” pentru Carmen Sylva¹⁹), povestiri indiene și indochineze și o nuvelă care trebuie să o fi emoționat: „Un vieux” (Un bătrân).

Deși Elisabeta nu a mai încercat niciodată („acest gen de muncă este cu totul nou pentru mine”, mărturisește ea), în august 1887 ea se pune pe tradus *Pescar de Islanda*, pe care îl termină în câteva săptămâni²⁰, „cu ce bucurie interioară!”. „Cartea este atât de minunat de frumoasă încât jubilez și plâng rând pe rând și savurez fiecă frază. Este o epopee în proză simplă, grandioasă și adevărată”²¹.

¹⁷ Stern, p. 13.

¹⁸ Corespondența între Carmen Sylva și Loti este reprodusă la sfârșitul volumului.

¹⁹ Scrisoare din 25 iunie 1887.

²⁰ Scheffer, în *Orient royal*, indică datele între 14/28 august și 29/10 septembrie.

²¹ Stern, pp. 17-18. Sursa acestui document nu este indicată.

Actul I: Sinaia, 1887

Loti vine deci²². Este sfârșit de vară, e cald și „vesel, sub soare”. Jurnalul intim²³ al scriitorului ne îngăduie să-l urmărim îndeaproape pe călător, plecat de la Paris cu Orient-Express-ul, sosit la București în 27 septembrie la miezul nopții. El petrece noaptea la palat, pe care îl vizitează a doua zi și găsește că e „frumos ca Luvrul, un Luvru locuit”. Apoi se duce cu trenul la Sinaia:

La gara Sinaia ne așteaptă o trăsură a Curții, o trăsură deschisă, care ne duce în galop, înfășurați în blănuri, prin noaptea limpede și rece, în mijlocul brazilor. La o curbă, castelul se înalță în fața noastră, scaldat în lumină electrică, un castel fermecat în mijlocul pădurii. [...] cobor, pe covoare groase roșii, – condus în sala de muzică, unde regina mă așteaptă.

Întâlnirea este cât se poate de teatrală. Se știe că regina are simțul reprezentării, al punerii în scenă²⁴, al comunicării. Într-o sală mare, sub lumina zenitală, înconjurată de un buchet de doamne de onoare în costum tradițional, părăsind orga la care cânta Bach, ea coboară de pe estradă, îmbrăcată în alb, ținând în mână manuscrisul traducerii romanului *Pescar de Islanda*. Acest tablou i se pare orbitor lui Loti, care, la 30 septembrie, nu-și mai găsește cuvintele pentru a descrie magnificența sejurului său:

Am viziunea unei scene din evul mediu, la reginele de altădată – farmecul extraordinar al ochilor ei limpezi și blânzi, al surâsului ei, al sunetului minunat al vocii ei. E ca o regină care,

²² Ca ofițer de Marină, el a trebuit să obțină o autorizație ministerială de permisie (31 zile); foaia de drum indică faptul că trebuie să se ducă la „Ferté-Bernard (Sarthe), Sinaia prin București și la Constantinopol” (19 septembrie 1887).

²³ *Journal*, vol. III, pp. 73-78.

²⁴ Această scenografie foarte elaborată a fost adeseori remarcată și de regina Maria însăși (care va urma Elisabetei), în *Istoria vieții mele*, I.

în același timp, ar fi zână și înger. [...] Camera în care stau, în acest castel de feerie, dă, prin două ferestre gotice, către o pădure întunecată și străveche. Aceasta contribuie la aerul de vrajă și de mister al acestui palat.

În povestirea sa intitulată „Carmen Sylva”, în 1888, un portret sensibil și colorat, amestecând sinceritatea cu dulcea-găria (cu un compliment politicos la adresa regelui), Loti acumulează dovezile admirației lui uluite. Pentru ea, acest articol a fost „un adevărat poem”; „fiecare cuvânt a fost degustat și înțeles” (aprilie 1888).

Loti admite că a fost impresionat de domnișoarele de onoare, între care „mica Balaceano” (Zoe Bălăceanu²⁵), de altfel, fără îndoială, toate prea occidentalizate după gustul lui:

Banda de domnișoare de onoare în costume românești brodate și paietate – atât de fermecătoare cu toatele, atât de franțuzoaice în cel mai bun înțeles al cuvântului; crescute de regină, știind toate să converseze despre orice lucru inteligent ca niște pariziene foarte instruite, dar fără falsitatea și convenționalitatea lor – sunt deja foarte prieten cu ele și ne strângem mâinile americânește.

Pentru una dintre ele scrie un bilețel: „La 2 Oct. 87, la Castel-Peleș, am fost absolut fermecat de domnișoara Theodori²⁶ cântând o veche arie de Rameau, Pierre Loti”²⁷...

Elena Văcărescu va evoca mai târziu²⁸, cu respect, această primă vizită a lui Loti: „Era un pic înfricoșat de primirea plină de adorație a Reginei și a doamnelor ei”, „părea torturat”, „se scuza că e așa cum e”, dar seara „s-a arătat domesticit”.

²⁵ Fiica diplomatului Ion Bălăceanu, dintr-o veche familie din Țara Românească.

²⁶ Ecaterina Theodori, fiica medicului Curții.

²⁷ Colecția particulară Badea-Păun.

²⁸ Relatare de Stern, pp. 37-39 și Scheffer, *Orient royal*, p. 251.